

Тема семінарського заняття
«Джерела конституційного права України»

Навчальні питання

1. Поняття та види джерел конституційного права України
2. Місце Конституції України в системі джерел конституційного права України
3. Закони та підзаконні нормативні акти, як джерела конституційного права
4. Нормативно-правові договори як джерело конституційного права України
5.«Нетрадиційні» для правової системи України джерела конституційного права та їх особливості
6. Практичні завдання
7. Література

Починаючи вивчення даної теми, слід мати на увазі, що важливою складовою частиною процесу здобуття юридичної професії є набуття вміння швидко і правильно знаходити серед великої кількості правових актів таку правову норму, яка підлягає застосуванню в даному випадку. Вказане завдання набагато легше здійснити, коли є чітке розуміння теорії джерел права.

Особливістю джерел конституційного права України є те, що це надзвичайно розгалужена система, до якої входять найбільш різноманітні акти. Однак не кожна правова норма – це джерело конституційного права.

М.І. Марчук стверджує, що для того, щоб визнати той чи інший документ джерелом конституційного права України, він має відповідати трьом ознакам:

- 1) бути нормативним, тобто містити норми права і бути розрахованим на неодноразове використання;
- 2) бути чинним, тобто мати юридичну силу, бути здатним до реального впорядкування суспільних відносин;
- 3) містити хоча б одну конституційно-правову норму.

При розгляді другого питання варто зазначити, що Конституція України займає особливе місце в системі джерел конституційного права України, адже має найвищу юридичну силу. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Норми Конституції України є нормами прямої дії. Звернення до суду для захисту конституційних прав і

свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується (стаття 8 Конституції України).

Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

Особливе місце Конституції України в системі джерел права обумовлено і порядком внесення до неї змін, що стосується і особливої процедури охорони конституції, де ключове місце займає Конституційний Суд України.

При вивченні третього питання теми рекомендується сприймати поняття «закон України» в якості нормативно-правового акта, який приймається органом законодавчої влади або шляхом референдуму, регулює найважливіші суспільні відносини, має вищу юридичну силу в системі українського законодавства.

Не кожен закон України є джерелом конституційного права, адже для такої його ідентифікації він має включати конституційно-правові норми. Тобто стосуватися предмету конституційного права.

У тексті Конституції України вживається родове поняття «закон», однак немає положень щодо класифікації законів. Питання класифікації законів України на три групи: конституція, конституційні закони, звичайні закони – це розробка науки конституційного права.

Конституційний закон - закон про внесення змін та доповнень до Конституції України, як і закон, який прийнятий на виконання норм самої Конституції України.

Конституційні закони мають такі властивості:

а) спеціальний порядок прийняття (двома третинами голосів від конституційного складу Верховної Ради України);

б) відсутність можливості у Президента України застосовувати право вето; в) спеціальний предмет правового регулювання.

Розглядаючи четверте питання, необхідно звернути увагу на те, що нормативно-правові договори, які регулюють конституційні відносини, можуть бути двох видів: внутрішньодержавні; міжнародно-правові.

Серед внутрішньодержавних нормативно-правових договорів можна виокремити конституційний договір між Верховною Радою України та Президентом України від 08.06.1995 р. Також до цього переліку належать договори про делегування повноважень, про угоди між органами місцевого самоврядування тощо.

Однак більшого поширення отримали саме міжнародно-правові договори, які стали джерелами конституційного права.

У ст. 9 Конституції України зазначено, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України.

Закон України від 29.06.2004р. «Про міжнародні договори України» визначає форми надання згоди України на обов'язковість міжнародного договору:

- 1) ратифікація,
- 2) затвердження,
- 3) підписання, 4) прийняття,
- 5) приєднання до договору.

Якщо мова йде про надання згоди на обов'язковість на території України міжнародного договору, який є джерелом конституційного права України, то надання згоди Верховною Радою України може відбуватись лише шляхом прийняття закону про ратифікацію.

Укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України.

При вивченні студентами п'ятого питання необхідно знати, що у 2008р. В.І. Цоклан у дисертаційному дослідженні «Система сучасних джерел конституційного права України: проблеми теорії та практики» зазначала про утвердження «нетрадиційних» для національної правової системи в цілому джерел конституційного права – судових прецедентів, правових звичаїв, правових договорів, конституційної доктрини тощо.

Відтоді дані «нетрадиційні» для правової системи України джерела конституційного права поступово проходять шлях свого утвердження.

Важливим допоміжним джерелом конституційного права в Україні стала наукова доктрина. Конституційний Суд України

з'ясовує думку провідних вітчизняних наукових установ з тих чи інших питань, які перебувають на розгляді суду.

Сутність правового звичаю в якості джерела конституційного права досліджена в дисертації О.В. Сав'як. Дане поняття дослідник визначає в розрізі історично сформованого, позитивно зарекомендованого у вітчизняній конституційній практиці, і, як правило, санкціонованого суб'єктами конституційного правотворення, правило поведінки або діяльності, що є елементом конституційної правової свідомості учасників конституційних правовідносин, і має відповідну юридичну силу.

Ні чим іншим, як прикладом правового звичаю в конституційному праві України є ст. 79 Конституції України, яка передбачає порядок набуття повноважень новообраними народними депутатами України, де зазначено, що присягу зачитує найстарший за віком народний депутат України перед відкриттям першої сесії новообраної Верховної Ради України, після чого депутати скріплюють присягу своїми підписами під її текстом.

Скласти схему:

- Джерела конституційного права України як науки.

Тематика рефератів:

- «Джерела конституційного права України: поняття, види та їх характеристика».
- «Роль та значення рішень Конституційного Суду в системі джерел конституційно права України».
- «Рішення Європейського суду з прав людини як джерело конституційного права України».

ЛІТЕРАТУРА

1. Кшиштоф Екгардт Система джерел права в конституції республіки Польща від 2 квітня 1997 // Матеріали першого засідання Українсько-польського клубу конституціоналістів. Грудень, 2006 / За ред. В.Шаповала, В.Скшидло, П.Стецюка. Київ-Львів: Юриспруденція, 2008. 140 с. С.87-95.
2. Цоклан, В. І. Розвиток системи сучасних джерел конституційного права України / В. І. Цоклан // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 18 : Економіка і право : зб. наук. праць. - Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2011. - Вип. 15. - С. 174-179.
3. Шемшученко Ю. С., Ющик О. І. Джерела конституційного права України : монографія. К. : Наукова думка, 2010. 709 с.